

Kölcsönzés vagy gyarapítás: az olvasói elégedettséget befolyásoló könyvtárközi kölcsönzési döntések

A dilemma

A *Minnesotai Egyetem Jogi Könyvtárának (University of Minnesota Law Library)* könyvtárközi kölcsönzési osztálya azt elemezte, hogyan lehet az olvasók igényeit a leggyorsabban kielégíteni – vagyis az olvasók elégedettségét kivívni – a könyvtárközi kölcsönzés kéréseinek teljesítésekor. Az egyik gyakran eldöntendő kérdés, ha a kért dokumentum beszerzésének a gyorsasága a fő szempont, hogy a dokumentumot a hagyományos módszerekkel más könyvtárakból kérjék-e át, vagy inkább azonnal vásárolják meg és a saját gyűjteményt gyarapítsák.

A könyvtár több mint egymillió könyvvel rendelkezik. 2005-ben a vezetés úgy döntött, hogy a könyvtárközi kölcsönzési osztály akkor vásárolhat önállóan könyveket, ha az összköltség a szállítási költséggel együtt nem lépi túl a 20 USD-t. Ebben az esetben a megvásárolt dokumentumot legalább egy olvasó 100%-osan használja. A 2005-ös tapasztalat azt mutatta, hogy a könyvtárközi kérések alapján beszerzett 12 könyv 34%-át később mások is kikölcsönözték, nem csak a kérő személy. 20 USD felett a kölcsönzési osztály munkatársainak meg kell kérdeznük a gyarapítási osztályt, hogy a művet megvásárolhatják-e, vagyis engedélyeztetniük kell a beszerzést.

Az azóta eltelt rövid idő azt mutatja, hogy kevésbé költséges példányok esetén kölcsönzés helyett jól működik a vásárlás, és a kérés kielégítését meggyorsítja. Ugyanis gyakran drágább a kölcsönzés, ha a kölcsönző könyvtárral nincs megállapodásuk, mert a kölcsönzési kiadásokba bele kell számítani az ide-oda szállítás és az adminisztráció költségét is.

Döntési szempontok

A döntést arról, hogy a kért művet vásárlással vagy kölcsönzéssel szerzik be, az alábbi szempontok mérlegelése előzi meg:

- Idő – hogyan lehet a kérést a leggyorsabban teljesíteni?
- Költségek – melyik módszer az olcsóbb: a tényleges beszerzés vagy a könyvtárközi kölcsönzés (postaköltség, cikkek esetében gyakran szerzői jogdíj fizetése, csomagolás, munkaidő költsége)?
- Gyűjtőkör – a megvásárolt mű illik-e a gyűjtőkörbe?
- Együtműködési megállapodás – megszerezhető-e a mű más könyvtárakkal kötött együtműködési megállapodás keretében?
- Ismételt kérés – kérték-e már a művet többször is? Ha igen, a vásárlás lehet a hatékonyabb megoldás.
- Nem teljesíthető könyvtárközivel – a kérés könyvtárközi kölcsönzés keretében nem teljesíthető, mert például a mű népszerű, éppen sehol sem kölcsönözhető.
- Nagyon új kiadvány – a kérés könyvtárközi kölcsönzés keretében még nem teljesíthető.
- Kiadás ideje – megjelent-e már egyáltalán a mű? A kérést a gyarapításnak továbbítják.
- Többszöri kérés – ugyanazt a művet ugyanaz az olvasó többször is kéri egymás után, folyamatosan hosszabbít. Ilyenkor az ismételt könyvtárközi kölcsönzés drágább lehet, mint a vásárlás.
- Tankönyv, segédkönyv – tankönyvet elavulás miatt nem vásárolnak.

Audiovizuális dokumentumoknál ugyanezeket a szempontokat mérlegelik.

Ha a vásárlás mellett döntenek, akkor a beérkezés után a dokumentum vonalkódot kap, és feldolgozatlanul kikölcsönzik, a visszaérkezés után fogják katalogizálni. Ezzel is az olvasói elégedettséget szolgálják ki.

Folyóiratcikkek

Folyóiratcikkeknel a helyzetet a szerzői jog kissé bonyolítja. Ha szerzői jogdíjat kell fizetni – egy adott folyóirat több cikkének kérése esetén mindig ez a helyzet –, akkor megkérdezik a gyarapítási osztályt, hogy a füzetszámot megvásárolhatják-e, vagy esetleg fizessenek elő a lapra.

Ha nem lehet a számot megvásárolni, akkor két cikk esetében már szerzői jogdíjat kell fizetni a *Copyright Clearance Centemek*. Sokszor a folyóirat adott számának megvásárlása vagy éppen-

séggel az előfizetése olcsóbb lehet a szállítás és a szerzői jogdíjak költsége miatt. A jogdíj 5 és 50 dollár között mozog, a dokumentumküldésé pedig 0 és 100 dollár között.

/ZOPFI-JORDAN, David: Purchasing or Borrowing: Making Interlibrary Loan Decisions That Enhance Patron Satisfaction. = Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Electronic Reserve, 18. köt. 3. sz. 2008. p. 387–394./

(Burmeister Erzséber)